HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מה לערלה שכן לא היתה לה שעת הכושר תאמר בבשר בחלב שהיתה לו שעת הכושר חמץ בפסח יוכיח שהיה לו שעת הכושר ואסור בהנאה מה לחמץ בפסח שכן ענוש כרת תאמר בבשר בחלב שאינו ענוש כרת כלאי הכרם יוכיחו שאין ענוש כרת ואסור בהנאה ואם איתא ניפרוך מה לכלאי הכרם שכן לוקין עליהן אפילו שלא כדרך הנאתן ואביי תאמר במאי תאמר בבשר בחלב שאין לוקין עליו אלא דרך הנאתו [א]אטו בבשר בחלב אכילה כתיבה ביה ואידך דקא מותיב לה סבר להכי קא גמר מנבילה מה נבילה דרך הנאתה אף בשר בחלב דרך הנאתו ואביי להכי לא כתב אכילה בגופו לומר שלוקין עליו אפי' שלא כדרך הנאתו וליפרוך מה לכלאי הכרם שכן לא היתה לו שעת הכושר א"ר אדא בר אהבה זאת אומרת כלאי הכרם עיקרן נאסרין הואיל והיתה להן שעת הכושר קודם השרשה מתיב רב שמעיה (א)המעביר עציץ נקוב בכרם אם הוסיף מאתים אסור הוסיף אין לא הוסיף לא אמר רבא תרי קראי כתיבי כתיב (ב)[1]הזרע וכתיב המלאה הא כיצד [ב]זרוע מעיקרו בהשרשה [ג]זרוע ובא הוסיף אין לא הוסיף לא א"ר יעקב א"ר יוחנן בכל מתרפאין חוץ מעצי אשירה היכי דמי אי נימא דאיכא סכנה אפילו עצי אשירה נמי ואי דליכא סכנה אפילו כל איסורין שבתורה נמי לא לעולם דאיכא סכנה ואפי' הכי עצי אשירה לא (ג)דתניא ר' אליעזר אומר אם נאמר [2]בכל נפשך למה נאמר בכל מאודך ואם נאמר בכל מאודך למה נאמר בכל נפשך אלא לומר לך אם יש אדם שגופו חביב עליו מממונו לכך נאמר בכל נפשך (א) ויש אדם שממונו חביב עליו מגופו לכך נאמר בכל מאודך כי אתא רבין אמר רבי יוחנן [ד]בכל מתרפאין (ד)חוץ מע"ז וגילוי עריות ושפיכות

רש"י

ערלה לא היתה לה שעת הכושר. שהפרי הזה חנט באיסור ונגמר באיסור תאמר בבשר בחלב שיש לו שעת הכושר קודם שניתן בחלב: **כלאי הכרם יוכיחו.** ובשחיטת חולין(ה) פריך ונימא ערלה תוכיח וחזר הדין והתם מתרץ לה בכל הבשר ולקמן פריך ונימא מה לכלאי הכרם שכן לא היתה להם שעת הכושר: **ואם איתא.** דכלאי הכרם חלוקין להחמיר משאר איסורין ליפרוך הכי: **ואביי.** אמר לך היכי ניפרוך היכי נסיימה למילתיה דלא נילף בשר בחלב מיניה נימא תאמר בבשר בחלב כו' אטו בשר בחלב אכילה כתיבה ביה התם נמי לוקין עליו אפי' שלא כדרך הנאתה: **מנבילה.** ונבילה אכילה כתיבא ביה. נבילה לאו דוקא קאמר דהא מטריפה גמרינן לה. ויש מפרשים דמשום דהאי טריפה דקרא איירי באבר ובבשר המדולדל בה ושחטה כדאמרינן בבהמה המקשה לילד (חולין עג.) קרי ליה נבילה דדמי לנבילה דלא מישתרו בשחיטה ואין נראה לי דטריפה נמי לא מישתריא בשחיטה ואי משום דלא מיטמיא הנך נמי לא מיטמאו: **ואידך.** אביי אמר לך להכי לא כתיב אכילה בגופו ללמדך שלוקין כו' הלכך לא מצי פריך תאמר בבשר בחלב כו': **וליפרוך מה לכלאי הכרם שכן לא היתה להם שעת הכושר.** וקא סלקא דעתך שאין נאסרין אלא גידוליהן ולכן לא היתה להן שעת הכושר: **זאת אומרת.** מדלא פריך הכי שמע מינה כלאי הכרם עיקרן נאסר אף עיקר הזריעה עצמה נאסרה וזריעה היתה לה שעת הכושר כל ימיה עד שנשרשה. י"מ דהאי מקשה נמי ידע שאף הזריעה נאסרת אלא סבור שמשעת זריעה נאסרת וכן שמעתי אבל א"א להעמידה דמיבעי לן לפרושי הכי מה לכלאי הכרם שכן לא היתה להן שעת הכושר משעה שבאו לכלל כלאים תאמר בבשר בחלב שהיתה לו שעת הכושר משעה שבא לכלל זה דאם שורהו כל היום בחלב אינו נאסר בכך ומשני עיקרן נאסרו משנשרשו ולא משנזרעו וכמה גמגומים יש בה חדא דטעמא דלא מיתסר °משום דאכתי לא בשר בחלב חשיב ליה והרי הוא כאילו זה לבד וזה לבד וכן כלאים כ"ז שלא נשרשו הרי הן כמונחין בכדא ועוד כי אמר לעיל חמץ בפסח יוכיח מיבעי ליה למימר שהיתה לו שעת הכושר משנקרא חמץ בפסח והא ליתא ועוד מדמותיב רב שמעיה הוסיף אין לא הוסיף לא מכלל דליכא מאן דסליק אדעתיה משעת זריעה אלא הוה סלקא דעתיה תוספת אין עיקר לא ולשון עיקרן משמע כדפרישית דללישנא בתרא הכי הוה ליה למימר זאת אומרת כלאי הכרם בהשרשה נאסרו: **המעביר עציץ נקוב בכרם.** וזרעים בתוכו שכבר למחו הוסיף הצמח בכרם מאתים אחד מן המאתים שיש בו עכשיו שמתחלה היו בו קנ"ט שיעורים כתוספת זו ועכשיו יש בו מאתים אסורין לפי שאין בהיתר הראשון כדי לבטל התוספת האסור שהערלה וכלאים אין בטלין אלא במאתים של היתר לבד האיסור לא הוסיף מאתים אלא פחות כל שהוא מותר דיש בו כדי להעלות באחד ומאתים ובספרי(ו) יליף ליה מתרומה שעולה באחד ומאה וכלאים שכפל את אסוריו שאסורין בהנאה כפל את עלייתן. ודוקא נקט נקוב דיונק מקרקע דרך אויר: **לא הוסיף לא.** אלמא אין הזריעה נאסרת: **מליאה.** גידולין: **הזרע.** הראשון: **זרוע מעיקרו.** בכרם בהשרשה כדכתיב הזרע משמע שאף הזריעה נאסרת מיהו קודם השרשה כמאן דמנחא בכדא דמי: **זרוע ובא.** קודם לכן הוסיף אין לא הוסיף לא דכתיב מלאה: **בכל מתרפאין.** אפילו באיסורי הנאה: **למה נאמר בכל מאודך.** יאמר החביב משניהן ודיו ומפרש לפי שפעמים שזה חביב ופעמים שזה חביב לכך הוצרכו שניהן לומר אהוב את בוראך יותר מן החביב עליך והמתרפא בעצי אשירה נראה כמודה בה:

ושפיכות

תוספות

מה לערלה שכן לא היתה לה שעת הכושר. הקשה ריב"א נילף מערלה שהיתה לה שעת הכושר כגון נטל ענף מאילן של היתר שלא נגמרו פירותיו והרכיבו או נטעו ואומר ר"י דאינו אוסר אלא מה שגדל אחר שהרכיבו או נטעו וזה לא היה לו שעת הכושר והענף עצמו אינו נאסר אלא מפני תערובת האיסור ואם היה יכול להבדיל אותו הענף ממה שגדל אחרי כן היה מותר וכן כלאי הכרם אי לא היה עיקרו נאסר או מעביר עציץ נקוב חשוב לא היה לו שעת הכושר שהאיסור הגדל אחרי כן לא היה לו מעולם שעת הכושר: **מה לחמץ בפסח שכן ענוש כרת.** ומשור הנסקל לא מצי למימר יוכיח[א] דמה לערלה ולשור הנסקל שכן לא היה להם שעת הכושר לאכילה[ב]: **כלאי הכרם יוכיחו.** בפ' כל הבשר (חולין קטו:) פריך[ג] ונימא ערלה תוכיח ומשני ונראה לר"י דהוה מצי למילף במה מצינו מכלאי הכרם לחודייהו דמה כלאי הכרם שכן נעבדה בו עבירה ואסורה באכילה ובהנאה אף אני אביא בשר בחלב וכו' אלא ניחא ליה למילף מכל הני בק"ו דאלים טפי: **מה לכלאי הכרם שכן לוקים עליו שלא כדרך כו'.** תימה לרשב"א היא גופא נילף במה מצינו מכלאי הכרם שילקו על בשר בחלב שלא כדרך הנאה ואומר ר"י דליכא למילף דאיכא למימר דשור הנסקל וחמץ שעבר עליו בבל יראה יוכיח שנעבד בו עבירה ואסור באכילה ואינו אסור אלא כדרך הנאתו דאכילה כתיב בהו: **עיקרן נאסרין.** אומר ר"י שגם הגבעולים והקש שגדל ממנו נאסר כדאמרינן לקמן (ד' כו:) תנור שהסיקו בקליפי ערלה או בקשין של כלאי הכרם חדש יותץ וקשה לר"י דבפרק האשה שנפלו (כתובות דף פ. ושם) גבי מוציא הוצאות על נכסי אשתו וכו' מפרש רב יהודה אפי' לא אכל אלא חבילי זמורות רב יהודה לטעמיה דאמר אכלה ערלה וכלאים ושביעית הוי חזקה פי' אע"פ שבכל אלו אין יכול לאכול רק העצים שהפירות אסורין אלמא עצי כלאים שרו ואומר ר"ת דהתם איירי באותן עצים שהיו קודם זריעת כלאים וקודם שהוסיף מאתים[ד] אבל אותן שגדלין אחרי כן אסורין מאחר שהוסיף מאתים: **הואיל והיתה לו שעת הכושר קודם השרשה.** והא דאמרינן בפ"ק דמנחות (דף ו. ושם) גבי טריפה דכלאים לא היה להם שעת הכושר התם קאי על משקה ישראל ומשקה לא היה לו לעולם שעת הכושר[ה]: **חוץ מעצי אשירה.** נראה לר"י דמיירי כגון שאין יכול להתרפא משאר עצים אלא בזה כגון על ידי שדים או שום דבר אחר משום דאתי למיטעי בתר ע"ז[ו] וגבי בן דמא בע"ז פרק שני (דף כז: ושם) שנשכו נחש ובא יעקב איש כפר סכניא לרפאותו ולא הניחו ר' ישמעאל משום דאפיקורסות(ז) משכא ומפרש בירושלמי בפ' שמנה שרצים שהיה רוצה ללחוש לו בשם זרי(ח) אבל ע"י תחבושת שרי כדאמרי' התם (דף כח.) דר' אבהו רמא ליה יעקב אפיקורסא(ט) סמא אשקיה:

אף

מסורת הש"ס

א) חולין קטו. כלאי' פ"ז מ"ח, ב) [המלאה וכתיב הזרע וכן איתא בחולין קיו. וכ"כ בפירש"י דהכא], ג) ברכות סא: יומא פב. סנהדרין עד., ד) [עי' תוס' סוטה י: ד"ה נוח], ה) [דף קטו.], ו) [קרח יח כט], ז) בס"א: למינות, ח) בס"א: ישו, ט) בס"א: מינאה,

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואם יש אדם שממונו חביב:

גליון הש"ס

ברש"י זאת אומרת. משום דאכתי לאו בשר בחלב. עי' מנחות קא: ברש"י ד"ה הואיל ובתוספו' שם ד"ה פיגול:

לעזי רש"י

מלוי"י [מלויי"ד]. קדחת.

מוסף רש"י

המעביר עציץ נקוב. וזרעים בו והעבירו בכרם, וכיון דנקוב הוא יונק מן הכרם (חולין קטז.). **הוסיף מאתים.** הוסיף בתוך הכרם אחד ממאתים שגדל הירק או גרעיני הזרעים בתוכו, דהוו להו מאה ותשעים ותשעה דהיתר וחלק המאתים הוי איסור, אסור, וכל שכן אם הוסיף יותר, דכלאי הכרם אין בטלים עד שיהו בו מאתים דהיתר והאחד של איסור (שם). **לא הוסיף.** מאתים אלא פחות כל דהו וכגון שיש בהיתר מאתים בו, דהוי איהו אחד ומאתים, מותר (שם). **כתיב הזרע.** משמע זריעה עצמה (שם). **וכתיב המלאה.** משמע מילויו ותוספתו (שם). **זרוע מעיקרו.** בתוך הכרם נאסר מיד בהשרשה (שם). **זרוע ובא.** שהיה נשרש כבר בהיתר חוץ לכרם בעינן מלאה (שם). **למה נאמר בכל מאודך.** יאמר החביב שבהן וכל שכן שאינו חביב (יומא פב.). **לכך נאמר בכל מאודך.** מן החביב עליך (ברכות סא:) כלומר תהא אהבתו חביבה לך יותר מכל החביב לך (סנהדרין עד.).

מוסף תוספות

א. שהיתה לו שעת הכושר ואסור בהנאה ואז לא מצי למיפרך שכן ענוש כרת והא שור הנסקל אינו ענוש כרת. תוס' ר"פ. ב. דלאחר שנגמח הוא אסור וקודם שנגמח נמי שהיה חי היה מחוסר שחיטה. שם. ג. וליהדר דינא וליתי במה הצד וכו'. תוס' שאנץ. ד. ואין זה דוחק שהפירות הוסיפו מאתים ולא העצים דאורחא דמילתא הוי הכי דזמורות כבר הוי גדולות לפני זריעת כלאים. תוס' כתובות שם. ה. [ד]איירי בענבים שעושין מהם יין לנכסים וכו' דדוקא דחרצן שנזרע הוא שהיתה לו שעת הכושר קודם השרשה ומן החרצן אין עושין נסכים. תוס' מנחות ו. ו. כי לפעמים יש כח ביד שדים להטעות כדי לטרדם, אבל בשאינו תולה תועלת בהם יותר מאחרים אלא שאמר לו הבא לי מים או עצים מותר להביא אף מעבודת כוכבים. תוס' ע"ז כז:

עין משפט נר מצוה

ל א מיי' פי"ד מהלכות מאכלות אסורות הל' י יא טוש"ע שם:

לא ב מיי' פ"ה מהל' כלאים הל' יג טוש"ע י"ד סי' רצו סעיף ט:

לב ג מיי' שם הל' כג טוש"ע שם סעיף יז:

לג ד מיי' פ"ה מהלכות יסודי התורה הל' ו סמג עשין ה טוש"ע י"ד סי' קנה סעיף ג [רב אלפס כאן ובע"ז פ"ב ד' שלח:]:

תורה אור השלם

1. לֹא תִזְרַע כַּרְמְךָ כִּלְאָיִם פֶּן תִּקְדַּשׁ הַמְלֵאָה הַזֶּרַע אֲשֶׁר תִּזְרָע וּתְבוּאַת הַכָּרֶם: דברים כב ט

2. וְאָהַבְתָּ אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדֶךָ: דברים ו ה

רבינו חננאל

ודחינן מה לערלה שכן וכו', חמץ בפסח יוכיח, ופרכינן מה לחמץ בפסח שכן ענוש כרת, כלאי הכרם יוכיחו. ואם איתא נפרוך מה לכלאי הכרם שכן לוקין עליהן אפילו שלא כדרך הנאתן. ופריק אביי הכי בשר בחלב נמי לוקה עליו אפילו שלא כדרך הנאתו דהא לא כתיבא ביה אכילה. ואיסי אמר לך כיון דבשר בחלב איתקש לנבלה, שנאמר כי עם קדוש אתה לה' אלהיך לא תבשל גדי בחלב אמו, וכתיב ואנשי קדש תהיון לי ובשר בשדה טרפה לא תאכלו, הנה נאמר בכאן כי עם קדוש, ונאמר להלן ואנשי קדש תהיון לי, וכתיב בטרפה לא תאכלו, הרי אכילה בהדיא כתיבא ביה, בשר בחלב נמי כאלו אכילה כתיבה ביה. ואביי אדרבה נימא להכי לא כתיב ביה אכילה בגופו לומר שלוקה שלא כדרך הנאתו. **ונפרוך מה לכלאי הכרם שכן לא היתה להם שעת הכושר**, תאמר בבשר בחלב שהיתה לו שעת הכשר שאילו שרה בשר בחלב כל היום כולו מותר. ואינו אסור אלא אם בשלו. ודחינן כלאי הכרם נמי מדלא פריך הכי שמע' מינה דהיתה להם שעת הכושר משעת זריעה עד שעת השרשה, א) כי לא נאסר אלא עיקרן, והן שלשה ימים שהנטיעה קולטת בהן. ומהאי טעמא דייק רב אדא בר אהבה ואמר זאת אומרת כלאי הכרם עיקרן נאסרו. **ומקשינן איני דכלאי הכרם בהשרשה נאסרין, והתניא המעביר עציץ נקוב בכרם אם הוסיף במאתים אסור**, כלומר אם הוסיף עציץ זה בכרם כשיעור שיש בו חלק אחד במאתים חלקים כמה שיש בו נאסר, דייקינן מינה מדקתני הוסיף נאסר, מכלל שאם לא הוסיף אפילו השריש לא נאסר. ופריק רבא כתיב המלאה וכתיב הזרע, הא כיצד, אם היה זרוע עד שימלא כדכתיב המלאה, לא היה זרוע אלא עכשיו נזרע בהשרשה, בעת שנזרע זרע בהשרשה נאסר, שנאמר הזרע. אמר ר' אח' בכל מתרפאין חוץ מעצי אשירה, ואפילו היכא דאיכא סכנה שנאמר בכל נפשך אפילו נוטל נשמתך. כי אתא רבין אמר רבי יוחנן בכל מתרפאין חוץ מע"ז

א) דברי רבינו הוא כפי' הי"מ שהובא ברש"י כאן ד"ה זאת אומרת ואולי דרש"י כיון בזה על דברי הר"ח ז"ל אלו.